

Kenniscirculatie bij alumnivereniging Wageningen

Vragen staat vrij

Vraagsturing heeft gevolgen voor kennisaanbieders zoals de groene onderwijsinstellingen. Wageningse oud-studenten bediscussieerden die consequenties.

“Een abstract onderwerp, kennis”, zegt Pim Leemhuis van Grontmij. Hij spreekt over de toekomst van de kennissamenleving in de agrofoodsector. Zijn gehoor in Wageningen, donderdag 16 juni, bestaat uit zo’n vijftig alumni van de universiteit.

“Het wordt een hele zit”, voorspelt dagvoorzitter Jan Staman, directeur van het Rathenau-instituut. Maar ook al is de discussie over aanpak van kenniscirculatie lang en zwaar, de sfeer moet wel plezierig en aangenaam blijven. Intussen wordt er gepraat over zaken zoals de samenwerking in het groene onderwijs, de wenselijkheid van vraagsturing in de wetenschap en het per-

spectief voor de Nederlandse agrofoodsector.

Een enkele alumnus gelooft nog in de kracht van het ovo-drieluik. ‘Misschien moeten we zoiets terughalen? De landbouw uit het slop door ondersteuning vanuit onderzoek, voorlichting en onderwijs.’ Maar de meesten beseffen dat de situatie veranderd is. Nieuwe arrangementen zijn nodig, want de landbouw is anders, de voorlichting is geprivatiseerd of verdwenen, het onderwijssysteem totaal veranderd en het onderzoek zoekt een positie in het geheel.

Levenskwaliteit

Wat kennis betreft, dat is niet slechts de feitelijke informatie die je in boeken vindt, legt Leemhuis uit. Kennis is ook een middel om iets te bereiken in wetenschap, bedrijfsleven, bestuur en beleid. “En dan wordt het pas interessant.” Voorheen werd kennis vooral gegeneerd en aangeboden vanuit de wetenschap. Maar de kennisinfrastructuur is breder geworden, vervolgt Leemhuis. Niet alleen universiteiten en onderwijsinstellingen, maar ook bedrijfsleven,

maatschappelijke instellingen en innovatieprogramma’s horen daarbij. “De vraag is dan: wat gebeurt daarbinnen? Welke kennisgenererende processen zijn er?”

Het idee is dat het beter werkt met vraagsturing. De omslag van aanbod naar vraagsturing voltrekt zich al jaren, en niet alleen in de wereld van onderwijs en wetenschap, maar ook in de zorg, de ontwikkelingssamenwerking, in het verkeer of bij de overheid. Kennis kan ingeval van vraagsturing, zo is de gedachte, een gerichte bijdrage vormen aan versterking van duurzame levenskwaliteit. In overeenstemming met de wensen van de eindgebruiker. Het heeft direct nut.

Maar hoe krijg je de vraag boven tafel? Wat is de relatie tussen die vraag en het aanbod? Weet die eindgebruiker wel wat hij wil? Is zijn vraag gericht op eigenbelang of het algemeen belang? Voelt hij verantwoordelijkheid voor de samenleving of is hij wel tevreden over de manier waarop het loopt? Komen er zo vragen vanuit de brede maatschappelijke problematiek? En waar komen die vandaan?

“Als de wetenschapper dan de vraag formuleert is er eigenlijk toch weer aanbodsturing.” Leemhuis verwacht desondanks meer coproductie binnen de wetenschap. Met rollen voor bedrijfsleven, overheid en de eindgebruiker. Meer netwerk.

Consequentie is in deze situatie volgens hem dat duurzaamheid de kennissamenleving gaat domineren en dat ‘oplossingen’ meer op toepassing worden georiënteerd. Kennis zou dan dus worden ingezet om mensen en maatschappij duurzame oplossingen te bieden. Dat is een mogelijkheid.

Rockmuziek

In een workshop over het groene onderwijs horen twaalf of vijftien geïnteres-

Stellingen in slotdebat

- Kennis = power; power = work/time; time = money; money = work/knowledge
- Pure vraagsturing leidt niet tot innovatie
- Overheid moet budget ter beschikking stellen voor wereldvreemde wetenschappers die gevoed worden door netwerken
- Vraagsturing moet de drive zijn voor toekomstige onderwijsontwikkeling.
- Kennistransfer is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van kennisontwikkelaars en kennisvragers
- De huidige studentenpopulatie heeft voldoende motivatie, ambitie, nieuwsgierigheid en geldingsdrang om hun eigen kennissamenleving succesvol te ontwikkelen

seerden wat er gebeurt in dat onderwijs. Ze horen het verhaal van Jeroen Naaijkens, voorzitter van het College van Bestuur van HAS Den Bosch, over de wijze waarop hij management voert over een veranderende hogeschool. En ze luisteren naar de informatie van George Beers, deeltijdhoogleraar ict en ketens aan Wageningen UR, over de pas opgerichte kenniscoöperatie. “We spreken de studenten aan op hun verantwoordelijkheden”, zegt Naaijkens. Consequentie is dat ze anders in het onderwijs staan, denkt hij. Ze nemen initiatieven, bijvoorbeeld voor een ontwikkelingsproject in Honduras. Ze zijn enthousiast omdat ze zelf voor dingen gekozen hebben. En, aldus Naaijkens, ze denken na over hun rol in de toekomst.

Hij toont een flitsende powerpoint die in de originele versie gepaard ging met ‘keiharde rockmuziek’. “Ze zappen door die wereld heen en combineren wat ze aantrekkelijk vinden,” vervolgt Naaijkens. “Als regisseur van hun eigen leven.”

De powerpoint stelt vooraansnog meer vragen. ‘Welke kant gaat het op met de

wereld en wat is mijn rol daarin? Wordt er niet teveel gereguleerd? Moeten we stoppen of doorgaan met genetisch gemodificeerde gewassen? Is er dreiging van een volgende wereldoorlog?’ Maar antwoorden zijn er ook: duurzaamheid, ketenaanpak en samenwerking.

Shirtje

Met het verhaal van George Beers komt de vraagsturing weer terug. “Ik wil het verhaal van Jeroen Naaijkens niet diskwalificeren”, zegt hij. “En met alle respect voor wat er op scholen gebeurt. Ze hebben alle kenmerken van een aanbodsgerichte organisatie. Ik denk dat vraagsturing er niet ver genoeg gaat.”

“De kennisinfrastructuur is breder geworden. Niet alleen universiteiten en scholen, maar ook bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en innovatieprogramma’s horen daarbij.”

Rechts: Vraagsturing op HAS Den Bosch, aldus Jeroen Naaijkens, voorzitter CvB, want studenten nemen initiatief en verantwoordelijkheid en vragen docenten om ondersteuning

Links: Bediening van de powerpoint vanaf de eerste rij

Vraagsturing

Behoeftte aan vraagsturing blijkt het grootst als er een *mismatch* is van vraag en aanbod. Maar als het aanbod in gebreke blijft, heeft dat, aldus een internetpublicatie van Ed van Hoorn van Kantel Konsult, vooral te maken met de wijze waarop het systeem is ingericht. Vraagsturing – een begrip dat eind jaren 80 opkwam - betekent een omkering van de naar binnengerichtheid van organisaties. Er wordt vanuit de maatschappij gedacht, van buiten naar binnen in plaats van andersom. Met consequenties voor die organisaties – bijvoorbeeld: niet de school maar de student staat centraal in het plaatje - en voor de marktverhoudingen. De tekortkomingen van aanbodsturing zijn soms pijnlijk duidelijk in schaarste en overschot. En vraagsturing heeft ongetwijfeld geleid tot emancipatie en bewustzijn van vragers, cq. de klanten.

Meer zelfbeschikking. Probleem is dat vraagsturing in pr-paatjes dan als heilzaam wondermiddel wordt neergezet – ‘wij bieden vraagsturing’ -, terwijl dat niet helemaal juist is en misschien ook niet helemaal het juiste perspectief. Het negeert de mogelijkheden van een instelling, organisatie, systeem of sector.

In het groene onderwijs, waar de rol van docenten verandert van overdragers van kennis naar die van wegwijzers in kennisland, is echte vraagsturing er in elk geval niet, hooguit een vorm van ‘dialoogsturing’. De vraag is veelzijdig; niet alleen opleiding, maar ook kennis, cursussen en erkenning van competenties. Articulatie van de vraag is dan bijvoorbeeld: je vraagt om een opleiding dierverzorging en om perspectief op de arbeidsmarkt. Daar moeten we over doorpraten. Wat wil je eigenlijk?

Komen vragen op de juiste plek? Wordt de aanwezige kennis goed beschikbaar gesteld? Hoe kun je dat gezamenlijk regelen? Uit die vragen is de kenniscoöperatie in het groene onderwijs voortgekomen, uit vraagsturing dus.

Die vraagsturing is in elk geval dynamischer dan aanbodsturing. De vraag verandert immers voortdurend met alle maatschappelijke ontwikkelingen en sectorale innovaties. Vraagsturing leidt dan ook tot permanente bijsturing van het aanbod. Maar als kernvraag bij groen onderwijs zou je vanuit maatschappij een zinvolle bijdrage aan de samenleving kunnen beschouwen, vanuit het bedrijfsleven, continuïteit van een bedrijf, en vanuit de student, perspectief op de arbeidsmarkt.

Maar het HAS-verhaal illustreert wel hoe het groene onderwijs transformeert en hoe de positie van onderwijsinstellingen in de kennisinfrastructuur verandert.

Netwerken in het WICC-gebouw

Zo hebben op 20 april alle 19 groene onderwijsinstellingen (aoc's, hao en Wageningen UR) een kenniscoöperatie opgericht. Voor een betere kennis- en

informatiedoorstroom. “We willen de kleinschaligheid grootschalig organiseren”, zegt Beers. “Niet voor de eeuwigheid, maar we kijken waar we kunnen komen. De HAS speelt in die coöperatie mee in haar eigen shirtje.”

Probeer je de vraag te concretiseren, dan zijn er verschillende argumenten om dat binnen de groene sector te houden. Want pak je het te breed aan, leg je de ambities te hoog, dan komt er uiteindelijk misschien niets van terecht.

Bovendien is het aannemelijk dat je voor beantwoording van vragen sectoraal kunt doorverwijzen. Voor vragen van bedrijfsleven (bijvoorbeeld naar competenties van toekomstig personeel, stageplekken of praktische oplossingen) en overheid (opleiding van burgers met gemeenschapszin en aandacht voor maatschappelijke vraagstukken zoals dierenwelzijn, duurzaamheid of plattelandsvernieuwing). Plus voor de vragen van de student. Dat is vooral een boeiende opleiding met voldoende arbeidsmarktperspectief. □